

دانشگاه شیراز و علوم انسانی

http://seminars.usb.ac.ir/028200

028200@usb.ac.ir

تیرم - پنجم فروردین 1399

تیرم - بیستم فروردین 1399

اولین همایش ملی پژوهش‌های کاربردی در هنر (آموزش تا کارآفرینی)
شماره شناسایی:

تحلیل محتوای برنامه‌های آموزش عالی رشته‌های فرش و هنر اسلامی در آموزش کارآفرینی

* مریم فروغی نیا

هیأت علمی دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر شیراز، ایران

m_foroughinia@shirazartu.ac.ir ۰۹۱۲۷۱۵۶۰۷۱

چکیده

پرورش نیروی انسانی کارآفرین از دغدغه‌های دانشگاه‌های نسل چهارم است و اتخاذ برنامه‌های آموزشی مناسب از موضوعاتی است که باید در این زمینه مورد توجه قرار گیرد. در این میان با توجه به پتانسیل‌های کارآفرینی رشته‌های هنر، توجه به برنامه‌ریزی‌های صحیح آموزشی در این حوزه می‌تواند پیامدهای مطلوبی به همراه داشته باشد. هدف از این مقاله بررسی آموزش کارآفرینی در دو رشته فرش و هنرهای اسلامی به عنوان زیرشاخه‌هایی از هنرهای کاربردی و سنتی ایران است و پاسخگویی به این پرسش مد نظر قرار دارد: محتوای برنامه‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی رشته‌های فرش و هنر اسلامی چیست؟ در این پژوهش کیفی مبتنی بر اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی، در بررسی برنامه‌های درسی مذکور از روش تحلیل محتوا با رویکرد تطبیقی استفاده شده و یافته‌ها، حاکی از آنست که آموزش کارآفرینی در رشته‌های مذکور، تئوری محور و مبتنی بر یاددهی اصول راه اندازی و مدیریت کسب و کار است و در آن‌ها آموزش کارآفرینی بر پرورش کارآفرین اولویت دارد. دانشجو محوری، مهارت محوری، پرورش شایستگی‌ها، تأکید بر یادگیری و استفاده از روش‌ها و مدل‌های آموزش و ارزیابی کارآمد و فراهم سازی منابع اختصاصی و بومی از جمله راهکارهایی است که در ارتقای برنامه‌های درسی مذکور پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: رشته‌های فرش و هنر اسلامی، برنامه‌های درسی، آموزش کارآفرینی، پرورش کارآفرین.

مقدمه

امروزه گرایش به کارآفرینی در سطح جامعه افزایش یافته و دانشجویان به طور فزاینده تمایل به راه اندازی کسب و کارهای جدید در قبل، حین و پس از فارغ التحصیلی دارند (Levenburg and Lane, ۲۰۰۳, p. ۱). در افزایش شناخت و توسعه علمی مهارت کارآفرینی دانشجویان، آموزش امری ضروری است (زالی و رضوی، ۱۳۸۳، ۵۹) و کشورهای انگلیس، آلمان، آمریکا، ژاپن و هندوستان از جمله نخستین کشورهای پیش‌قدم در این زمینه می‌باشند.

"کارآفرینانه نمودن دروس و شیوه‌های تدریس، برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی کارآفرینی، انجام تحقیقات در خصوص کارآفرینی و کارآفرینان، حمایت‌های علمی، مشاوره‌ای و مالی جهت انجام فعالیت‌های کارآفرینانه توسط دانشجویان، گسترش مهارت‌های فردی و برگزاری دوره‌های کارآموزی، از جمله اقداماتی است که در کشورهای مختلف در آموزش کارآفرینی مد نظر بوده است" (ایمانی، ۱۳۸۸، ۳۰).

در ایران نیز با توجه به برنامه توسعه پنجم و سند چشم انداز ۱۴۰۴ آموزش عالی، در جلسه ۱۳۸۵/۹/۱۱ شورای عالی برنامه‌ریزی، با ایجاد درس «مبانی کارآفرینی» به ارزش ۲ واحد به عنوان درس اختیاری برای تمامی رشته‌های دانشگاهی موافقت شد (ملکی پور و همکاران، ۱۳۹۵، ۹۱) و در برنامه درسی رشته‌های مختلف قرار گرفت. هدف از این پژوهش، بررسی دروس کارآفرینی در رشته‌های هنرهای اسلامی و فرش ایران است. از آن‌جا که برخی گرایش‌های این رشته‌ها از دیرباز نقشی قابل ملاحظه در اشتغال مردم ایران داشته است، بر این اساس می‌توان پیش‌بینی کرد که پرورش افراد کارآفرین در این حوزه می‌تواند پی‌آمدهای اقتصادی مناسبی در برداشته باشد. پرسشی که در این مقاله بدان پرداخته می‌-

شود از این قرار است: محتوای برنامه‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی رشته‌های فرش و هنر اسلامی چیست؟ طغریایی، میر واحدی و هاشمی (۱۳۹۸) در پژوهشی تلاش کردند که الگوی بومی آموزش کارآفرینی مبتنی بر خلاقیت را ارائه دهند که هدف اصلی این الگوی آموزشی تربیت دانش‌آموزان خلاق و انعطاف‌پذیر، نوآور، فرصت‌گرا، فعال، پیش‌گام و حساس نسبت به تغییر محیط پیرامون و چندبعدی است. وهرامی (۱۳۹۴)، در بررسی اثر فعالیت‌های کارآفرینانه از شاخص‌هایی از قبیل درجه ریسک‌پذیری مدیران، تعداد فعالیت‌های نوآورانه و میزان تولید بنگاه‌های منتخب می‌پردازد و تأثیر آموزش کارآفرینی بر افزایش صادرات فرش کارگاه‌های مورد مطالعه را مثبت ارزیابی می‌کند. شش جوانی (۱۳۹۳) در پژوهشی به جایگاه فعالیت کارآفرینی هنر در حوزه‌ی صنایع خلاق می‌پردازد و ماهیت استثنایی کارآفرینی هنر و تمایز آن با کارآفرینی صنعتی را تصریح می‌کند. کاوسی و اوالی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای به بررسی مأموریت‌های کسب و کارهای فرهنگی و استخراج عوامل محیطی داخلی و خارجی می‌پردازند و راهبردهایی در ایجاد کارآفرینی در مؤسسه‌های فرهنگی و هنری پیشنهاد می‌نمایند. شیخ رضایی (۱۳۹۰)، صادرات فرش دستباف ایران به کشور آلمان را به عنوان بستری برای شناسایی فرصت‌های کارآفرینی مورد مطالعه قرار می‌دهد و اولویت‌های کارآفرینی در این حوزه را معرفی می‌نماید. در همه این پژوهش‌ها تلاش بر آنست که به ابعاد مختلف کارآفرینی به‌ویژه در حوزه هنر پرداخته شود اما از آن‌جا که بیشتر موفقیت‌های کارآفرینی ماحصل آموزش‌های مناسب است، در این مقاله بررسی برنامه‌های درسی رشته‌های فرش و صنایع دستی مورد توجه قرار گرفته است.

انجمن کارشناسان و محققان

آدرس: وبسایت: <http://seminars.uob.ac.ir/courses>

پست الکترونیک: courses@uob.ac.ir

تیرین مهلت فرستادن مقاله: 20 اسفند 1399

آخرین مهلت ثبت نام: 25 اسفند 1399

روش شناسی

این پژوهش از نوع کاربردی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و اسنادی است. برای پرداختن به پرسش اصلی، برنامه‌های درسی مصوب رشته‌های فرش هنرهای اسلامی به روش تحلیل محتوای کیفی بررسی شدند و مضامین شاخص مرتبط با کارآفرینی در آن‌ها، بر اساس اهداف، محتوا، روش‌های ارائه و ارزشیابی دروس کارآفرینی مورد انطباق قرار گرفتند. در نهایت راهکارهایی در ارتقای برنامه‌های مذکور پیشنهاد گردید.

اهداف برنامه‌های درسی

در دایره‌المعارف آموزش عالی، هدف از برنامه‌های کارآفرینی در دانشگاه‌های ایران، تربیت دانشجویانی است که بتوانند پس از تحصیل، شغل جدیدی همراه با نوآوری و خلاقیت ایجاد نمایند (قورچیان، جعفری، آراسته، ۱۳۸۳، ۶۷۹) در برنامه درسی کارشناسی فرش، رویکرد اقتصاد، مدیریت و کارآفرینی در هنر به عنوان یکی از شاخص‌های حاکم بر این برنامه درسی مطرح شده و کسب مهارت‌ها، نوآوری و خلاقیت در بازار کار، منافع اقتصادی، کاربردی بودن از دلایل انتخاب این رویکرد در این برنامه درسی است. در اهداف و ضروریات تعریف شده در آن نیز به ایجاد زمینه اشتغال و توجه به نقش آن در اقتصاد جامعه اشاره شده است. (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۲، ۶ و ۸).

برای دستیابی به شاخص‌های مرتبط با کارآفرینی در رشته فرش، این موارد در برنامه مذکور قرار گرفته است: ۱- برنامه‌ریزی در جهت تجاری‌سازی و ورود محصولات دانشجویان به بازار کار، ۲- اضافه کردن سه درس مبانی و اصول علم اقتصاد، مبانی کارآفرینی و مبانی سازمان مدیریت در دوره کارشناسی و دروس اقتصاد هنر و کارآفرینی هنر در دوره کارشناسی ارشد فرش (همان، ۶).

همچنین، در برنامه کارشناسی ارشد فرش، "ایجاد اشتغال و کارآفرینی و تشکیل کارگاه‌ها در تمامی حوزه‌های تخصصی تولید قالی از جمله، مراکز تولید مواد اولیه و ابزار، مراکز رنگرزی، مراکز طراحی، مراکز خدمات تکمیلی" (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۶ (الف)، ۹) از مشاغل قابل احراز دانش‌آموختگان این مقطع معرفی می‌گردد.

هدف از برنامه درسی کارشناسی هنر اسلامی، "تربیت افراد متخصص، پژوهشگر و ژرف اندیش است که ضمن آگاهی به مبانی نظری و عملی هنر اسلامی، موجبات تقویت و تحکیم آنرا فراهم آورند" (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۴، ۸). در توانایی‌های تعریف شده در این برنامه درسی، توانایی در اداره یک واحد و یا کارگاه از اولین مرحله تا آخرین مراحل پایانی و توانایی شناخت اقتصاد و بازار جهانی به منظور عرضه آثار هنری به بازارهای جهانی (همان، ۹) مورد توجه است.

در برنامه کارشناسی ارشد هنر اسلامی، اقتصاد، هنر و کارآفرینی در هنر به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی این برنامه درسی معرفی شده و «اقتصاد، مدیریت و کارآفرینی در هنر» به عنوان یکی از محورها و «کسب مهارت‌ها»، «نوآوری و خلاقیت در بازار کار»، «منافع اقتصادی» و «کاربردی بودن» از شاخص‌های محور مذکور معرفی شده است (وزارت علوم تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۶ (ب)، ۶ و ۷). اهداف برنامه‌های درسی دو رشته مذکور در جدول ۱ مورد انطباق قرار گرفته است.

جدول ۱: انطباق اهداف برنامه‌های درسی رشته‌های فرش و هنر اسلامی (نگارنده)

هنر اسلامی		فرش		اهداف برنامه‌های درسی
کارشناسی ارشد	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	
-----	√	√	√	ایجاد زمینه اشتغال
√	√	√	√	اهداف اقتصادی
√	-----	√	√	شاخص کارآفرینی
√	-----	-----	√	کسب مهارت‌ها
√	-----	√	√	نوآوری و خلاقیت در بازار کار
√	-----	√	√	کاربردی بودن

بر اساس محتوای جدول ۱، اهداف اقتصادی در هر ۴ برنامه درسی، مطرح است. به ایجاد زمینه اشتغال در برنامه کارشناسی ارشد هنر اسلامی و کسب مهارت‌ها در کارشناسی این رشته و کارشناسی ارشد فرش بصورت مستقیم اشاره نشده اما شاخص کارآفرینی، نوآوری و خلاقیت در بازارهای کار و کاربردی بودن از اهداف مشترک برنامه‌های رشته فرش و کارشناسی ارشد هنر اسلامی است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که در رشته فرش به دلیل جدیدتر بودن برنامه، هدف‌گذاری‌های دقیق‌تر اما تکراری در هر دو مقطع صورت پذیرفته است.

عناوین دروس مرتبط با کارآفرینی در برنامه‌های درسی

سه درس «اقتصاد فرش»، «مدیریت تولید فرش» و «مبانی کارآفرینی» از جمله دروس اختیاری هستند که در برنامه کارشناسی فرش قرار دارند.

در برنامه‌های کارشناسی ارشد فرش، دروس «مبانی کارآفرینی»، «راهبردهای تولید فرش»، «رفتار مصرف‌کننده» و «روانشناسی مصرف»، «بازارشناسی و مسایل بازاریابی»، «مدیریت صادرات و واردات»، «کاربرد تجارت الکترونیک و مدیریت برند در تولید فرش» از دروس تعریف شده در گرایش تولید فرش است که بصورت مستقیم یا غیر مستقیم با موضوع کارآفرینی در ارتباط هستند.

در برنامه کارشناسی هنر اسلامی، واحد کارآفرینی تعریف نشده اما دروس «شناخت بازارهای جهانی هنرهای اسلامی»، «جایگاه هنرهای اسلامی در اقتصاد ایران» و «مدیریت تولید کارگاهی» از دروس اختیاری مشترک در گرایش‌های مختلف این رشته، تا حدودی با حوزه کارآفرینی در ارتباط است. در برنامه کارشناسی ارشد این رشته، دروس «شناخت بازارهای جهانی هنرهای اسلامی» از دروس اصلی مشترک گرایش‌های مختلف و «کارآفرینی در هنر» و «اقتصاد هنر» از دروس اختیاری گرایش نگارگری است. عناوین دروس مرتبط با کارآفرینی در دو رشته مذکور در جدول ۲ مورد انطباق قرار گرفته است.

دانشگاه اسلامی ایران

http://seminars.uoi.ac.ir/online

emreco@uoi.ac.ir

تیرم - بهمن ماه ۱۳۹۹

۲۵ اسفند ۱۳۹۹

جدول ۲: عناوین دروس مرتبط با کارآفرینی در برنامه‌های درسی رشته فرش و هنر اسلامی (نگارنده)

عنوان دروس	فرش		هنر اسلامی	
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کارشناسی ارشد
دروس کارآفرینی	√	√	---	√
دروس اقتصاد	√	√	√	√
دروس مدیریت	√	√	√	---
شناخت بازار	---	√	√	√
دروس تجارت الکترونیک و برندینگ	---	√	---	√

بر اساس جدول ۲، دروس کارآفرینی در همه برنامه‌ها به غیر از برنامه کارشناسی هنر اسلامی تعریف شده است. اما دروس مرتبط با این حوزه نیز در برنامه‌های درسی قرار دارد. دروس اقتصاد در هر ۴ برنامه و دروس مدیریت در برنامه‌های فرش و کارشناسی هنر اسلامی، دروس شناخت بازار در برنامه‌های هنر اسلامی و کارشناسی ارشد فرش و دروس تجارت الکترونیک در کارشناسی ارشد هر دو رشته قرار دارد. بر اساس محتوای مذکور، در برنامه کارشناسی ارشد فرش گرایش طرح و تولید، بسته کامل‌تری از دروس کارآفرینی و حوزه‌های وابسته ارائه می‌گردد.

محتوای دروس کارآفرینی

هدف از درس «مبانی کارآفرینی» در کارشناسی فرش، آشنایی با مفاهیم اولیه و اساسی کارآفرینی ذکر شده است. محتوای این درس، شامل تعریف کارآفرینی، تاریخچه کارآفرینی، بررسی قابلیت تحقق کسب و کار، راه اندازی کسب و کار، برنامه‌ریزی کسب و کار، سازمان‌دهی کسب و کار، مدیریت کسب و کار کارآفرینانه، مدیریت منابع انسانی، بازاریابی، خلاقیت، امور مالی کسب و کار، طرح کسب و کار و کار گروهی است. (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۲، ۱۰۹).

هدف از درس «مبانی و اصول کارآفرینی» مقطع کارشناسی ارشد فرش، آشنایی با مفاهیم اولیه و اساسی کارآفرینی و بکارگیری اصول آن در روند تولید فرش عنوان شده و شامل این محتوا است: تعریف کارآفرینی، تاریخچه کارآفرینی، بررسی قابلیت تحقق کسب و کار، راه اندازی کسب و کار، برنامه‌ریزی کسب و کار، سازمان‌دهی کسب و کار، مدیریت کسب و کار کارآفرینانه، مدیریت منابع انسانی، بازاریابی، خلاقیت، امور مالی کسب و کار، طرح کسب و کار، اصول کار گروهی، اصول و تکنیک‌های کارآفرینی (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۶ (الف)، ۵۳). این درس بصورت ۲ واحد نظری و ارزیابی آن بصورت آزمون کتبی است و در برنامه کارشناسی فرش در زمره دروس اختیاری و در برنامه کارشناسی ارشد، در دروس تخصصی گرایش تولید تعریف شده است.

هدف از درس «کارآفرینی هنر» در برنامه درسی کارشناسی ارشد هنر رشته هنر اسلامی، آشنایی با مفاهیم بنیادی و عملیاتی کارآفرینی هنر با توجه به کسب و کارها و مدیریت هنری عنوان شده و رؤس مطالب آن عبارت است از: چیستی کارآفرینی هنری، تفاوت کارآفرینی هنری با صنعتی و سازمانی، ویژگی‌های کارآفرین هنری، آموزش و تربیت کارآفرین

مرکز تحقیقات اسلامی و علوم انسانی

http://seminars.usb.ac.ir/courses

emreco@usb.ac.ir

تیرم - مهت فروردین 20 اسفند 1399

فروردین - مهت فروردین 25 اسفند 1399

هنری، دولت و سازمان‌های خصوصی در ارتباط با کارآفرینی هنر، نوشتن طرح تجاری در حوزه هنر، نحوه اداره یک بنگاه هنری، آشنایی با صنایع خلاق، آینده کارآفرینی هنر، آشنایی با سرمایه‌های فرهنگی، آشنایی با کارآفرینان برجسته هنری، آشنایی با مالکیت معنوی، منابع مالی در کسب و کارهای هنری، بازاریابی کالاها هنری، نمایشگاه‌های وقایع هنری مهم (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۶ (ب)، ۸۸). اهداف و محتوای دروس کارآفرینی در دو رشته مورد بررسی، در جدول ۳ و ۴ مورد انطباق قرار گرفته است.

جدول ۳: اهداف درس کارآفرینی رشته های فرش و هنر اسلامی (نگارنده)

هنر اسلامی		فرش		اهداف دروس کارآفرینی
کارشناسی ارشد	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	
√	عدم رایحه درس	√	√	آشنایی با مفاهیم اولیه و اساسی کارآفرینی
----		√	----	کاربرد اصول کارآفرینی

مطابق جدول ۳، آشنایی با مفاهیم اولیه و اساسی کارآفرینی، از اهداف درس کارآفرینی هر دو رشته است اما در برنامه کارشناسی ارشد فرش به کاربرد اصول کارآفرینی نیز اشاره شده است.

جدول ۴: محتوای دروس کارآفرینی رشته های فرش و هنر اسلامی (نگارنده)

هنر اسلامی	فرش		محتوای دروس کارآفرینی
	کارشناسی ارشد	کارشناسی	
√	√	√	مبانی نظری کارآفرینی
√	----	----	ویژگی‌های کارآفرین هنری و آشنایی با کارآفرینان برجسته
----	√	√	بررسی قابلیت تحقق کسب و کار
√	√	√	راه اندازی برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی و مدیریت کسب و کار
√	√	√	اصول و تکنیک‌های کارآفرینی و کسب و کار
----	√	√	اصول کار گروهی
√	√	√	طرح کسب و کار
√	√	√	امور مالی کسب و کار
----	√	√	خلاقیت
√	√	√	بازاریابی
----	√	√	مدیریت منابع انسانی
√	----	----	آشنایی با زیرساخت‌های دولتی و خصوصی
√	----	----	آشنایی با صنایع خلاق و سرمایه‌های فرهنگی
√	----	----	آشنایی با مالکیت معنوی
√	----	----	آموزش و تربیت کارآفرین
√	----	----	نمایشگاه‌ها و رویدادها
√	----	----	مدیریت تولید صنعتی، تجارت و بازرگانی هنر

مرکز تحقیقات اسلامی و علوم انسانی

http://seminars.usb.ac.ir/center

email: center@usb.ac.ir

تلفن: ۰۵۱-۳۳۳۳۳۳۳۳

تلفن: ۰۵۱-۳۳۳۳۳۳۳۳

بر اساس محتوای جدول ۴، مبانی نظری کارآفرینی، طرح کسب و کار، امور مالی کسب و کار و بازاریابی از محتوای مشترک هر سه درس کارآفرینی در هر دو رشته است. بررسی قابلیت تحقق کسب و کار، راه اندازی برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و مدیریت کسب و کار، اصول و تکنیک‌های کارآفرینی و کسب و کار، خلاقیت، اصول کار گروهی و مدیریت منابع انسانی محتوای مشترک دروس «اصول و مبانی کارآفرینی» کارشناسی و کارشناسی ارشد فرش است که بیانگر تکرار سرفصل در هر دو دوره تحصیلی در این رشته است.

ویژگی‌های کارآفرین هنری و آشنایی با کارآفرینان برجسته، آشنایی با زیرساخت‌های دولتی و خصوصی، آشنایی با صنایع خلاق و سرمایه‌های فرهنگی، آشنایی با مالکیت معنوی، آموزش و تربیت کارآفرین، نمایشگاه‌ها و رویدادها، مدیریت تولید صنعتی، تجارت و بازرگانی هنر، محتوای برنامه درسی «کارآفرینی هنر» کارشناسی هنر اسلامی است. چنانکه از محتوای هردو درس قابل برداشت است، تأکید رشته فرش بر شناخت مبانی کارآفرینی فردی و تأکید رشته هنر اسلامی بر شناخت مبانی کارآفرینی هنری و گروهی است.

روش اجرا و ارزشیابی دروس کارآفرینی

چنانکه در جدول ۵ ملاحظه می‌گردد، درس کارآفرینی در رشته‌های مذکور بصورت ۲ واحد نظری تعریف شده و نحوه آرایه آن عملاً در بیشتر دانشگاه‌ها بصورت سنتی و به شیوه سخنرانی و نهایتاً با مباحثه گروهی و ارزیابی آن بصورت آزمون کتبی است.

جدول ۵: روش اجرا و ارزشیابی دروس کارآفرینی رشته‌های فرش و هنر اسلامی (نگارنده)

روش اجرا و ارزشیابی	فرش		هنر اسلامی
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کارشناسی ارشد
تعداد واحد	۲ واحد نظری	۲ واحد نظری	۲ واحد نظری
نوع درس	اختیاری	درس تخصصی گرایش تولید	اختیاری
نیاز به سفر علمی	خیر	تعریف نشده	بله
نحوه تدریس	تعریف نشده	تعریف نشده	آرایه شفاهی، استفاده از رایانه و سایر وسایل کمک آموزشی، مباحثه گروهی
نحوه ارزشیابی	آزمون کتبی	آزمون کتبی	آزمون کتبی

بر اساس محتوای جدول ۵ این درس در هردو رشته بصورت تئوری و به روش‌های سنتی و ارزیابی کتبی از اصول شناختی صورت می‌پذیرد و آموزش‌های و ارزیابی‌های عملی، مورد توجه قرار نگرفته است.

بحث

بر اساس محتوای کلی برنامه‌های درسی رشته‌های فرش و هنر اسلامی، رویکرد کارآفرینی در برنامه‌های مصوب یک دهه اخیر ملاحظه می‌گردد و در برنامه کارشناسی هنر اسلامی که متعلق به سال ۱۳۸۴ است، صرفاً تلاش‌هایی اولیه در آموزش اقتصاد، مدیریت و بازاریابی صورت پذیرفته است.

بر اساس نظریه‌های مختلف، آموزش کارآفرینی شامل چندین مؤلفه فرعی است که عبارتند از: آموزش مفاهیم پایه، آموزش مهارت‌ها و ویژگی‌های کارآفرینی، طراحی برنامه آموزش کارآفرینی (شامل طراحی با منابع محدود و منابع کافی هیأت علمی)، انتخاب مدل ارائه برنامه‌های آموزشی و فعالیت‌های خاص کارآفرینی برای دانشجویان (ایمانی، ۱۳۸۸، ۳۳). "بررسی دروس کارآفرینی تعداد ۲۸۸ دانشگاه در قاره ی آمریکا و اروپا، نشان می‌دهد که اکثر آن‌ها حول دو محور عمده، تدوین شده‌اند:

۱- دروس کارآفرینی برای آغاز فعالیت کسب و کار با رویکرد کارآفرینانه

۲- دروس کارآفرینی برای اداره فعالیت‌های کسب و کار با رویکرد کارآفرینانه

البته برخی از دروس مانند تفکر خلاق، انتقال تکنولوژی، مدیریت محصول و سرمایه گذاری در فعالیت تجاری مخاطره آمیز می‌توانند مشترکاً در هر دو مورد قرار بگیرند" (زالی، رضوی، ۱۳۸۳، ۶۷). در برنامه درسی هر دو رشته تا حدودی به هر دو محور پرداخته شده ولی در برنامه کارشناسی ارشد هنر اسلامی به موضوعات جدیدتری از قبیل صنایع خلاق، آشنایی با مالکیت معنوی، پرورش کارآفرین نیز اشاره شده است.

در پرورش افراد کارآفرین سه تحول عمده در آموزش دانشگاهی ضروری است:

- از آموزش کارآفرینی به آموزش رفتار کارآفرینانه

- از یاددهی به یادگیری

- از تئوری پردازی و اصطلاحاً برج عاج نشینی به دانشگاه کارآفرین (Kirby, ۲۰۰۲, p. ۱۸)

آموزش عالی باید مرکز پرورش روحیه کارآفرینی باشد دانشجویان را به سمت ریسک پذیری و شروع کسب و کار هدایت نماید. همچنین روش‌های تعاملی تدریس در کلاس باید تشویق شود و معلمان می‌توانند روش‌های تدریس را که مربوط به وضعیت واقعی کار است تمرین کنند (Karimi, Chizari, Biemans, Mulder, ۲۰۱۰, p. ۴۶). برنامه اجرایی کارآفرینی باید مبتنی بر مدل یادگیری دانشجو محور^۱ باشد و دانشجویان استقلال بیشتری در مورد زمان، مکان و چگونگی یادگیری داشته باشند (Jones and English, ۲۰۰۴).

"این استراتژی شامل فعالیت‌های دسته جمعی، وظایف مبتنی بر اهداف، اکتشاف فکری، فعالیت‌هایی که تفکر و اندیشه را تقویت می‌کنند و فعالیت‌هایی که مهارت‌های یادگیری در عمل را ارایه می‌کنند، است. هدف، ایجاد محیطی است که در آن دانشجویان برای مشارکت فعال در فرآیند کارآفرینانه تشویق شوند" (زالی، رضوی، ۱۳۸۳، ۷۹). لازمه این فعالیت‌ها تعریف برنامه‌های اصولی با هدف پرورش کارآفرین و محتوای کاربردی است که در اجرا و ارزیابی بر رویکردهای نوین و کارآمد استوار باشد.

۱ - Student centered learning

همچنین باید توجه داشت "در حالی که تعداد دانشکده‌هایی که دوره‌های کارآفرینی را ارائه می‌کنند، افزایش می‌یابد، کمبود فزاینده‌ای نیز در زمینه تعداد اعضای هیأت علمی با کیفیت در مقطع دکتری و حتی در سطح مربی، احساس می‌شوند و این بحرانی جدی است که آموزش‌های کارآفرینی را تهدید می‌نماید" (زالی و رضوی، ۱۳۸۳، ۷۴ و ۷۵). محتوای برنامه‌های درسی در هر دو رشته فرش و هنر اسلامی بیانگر آنست که، مدل‌های آموزشی متناسب با شایستگی‌ها از نظر دور مانده و منابع بومی در دسترس نیست و منابع داخلی و خارجی پیشنهاد شده در هر درس، عمومی و کلی هستند. بر این اساس علاوه بر تغییر محتوا، توجه به نحوه اجرا و فراهم‌سازی تمهیدات مورد نیاز از دیگر مواردی است که در این برنامه‌ها بایستی مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه

هدف از این مقاله مطالعه برنامه‌های آموزش کارآفرینی در رشته‌های فرش و هنر اسلامی است و با توجه به گرایش‌های متنوع تولیدی، از قابلیت‌های اقتصادی برخوردار هستند. آموزش کارآفرینی در برنامه‌های درسی دهه ۹۰ در این رشته‌ها مورد توجه قرار گرفته و اساس آن بر آموزش مباحث نظری در دو حوزه راه‌اندازی و مدیریت کسب و کار است. روش‌های آموزش این دروس، مبتنی بر شیوه‌های سنتی است و ارزیابی‌ها، متناسب با محتوا و تدریس بصورت آزمون‌های کتبی است. در مجموع چنین به نظر می‌رسد که آموزش کارآفرینی در این برنامه‌ها بر نوعی برنامه‌ریزی شتابزده و کم عمق و مبتنی بر اهداف یاددهی استوار است؛ ضمن آنکه تشابه این درس در هر دو مقطع رشته فرش و عدم ارائه آن در دوره کارشناسی هنر اسلامی عدم همبستگی این درس را تأیید می‌نماید. پیشنهادهایی که در این زمینه مطرح می‌گردند عبارتند از:

- تعریف برنامه‌های آموزش کارآفرینی در هر دو رشته از دوره کارشناسی و تکمیل آن‌ها در دوره کارشناسی ارشد.
- توجه به مهارت محوری و پرورش کارآفرین به جای آموزش تئوری کارآفرینی
- استفاده از مدل‌ها و روش‌های نوین آموزشی
- استفاده از ارزیابی‌های عملی
- بهره‌مندی از امکانات نهادها و سازمان‌های اجتماعی مرتبط
- توجه با تألیف منابع بومی و تخصصی متناسب با رشته‌های مذکور
- تقویت دانش اعضای هیأت علمی و تشویق به انجام مطالعات بینارشته‌ای و تولید محتوای مناسب.
- در پایان ذکر این نکته ضروری است که با ارائه برنامه‌های کاربردی کارآفرینی و فراهم‌سازی زیرساخت‌های لازم، می‌توان به دستاوردهای اقتصادی مناسب در هنرهای کاربردی و سنتی در ایران دست یافت.

فهرست منابع

- ایمانی، محمد تقی، (۱۳۸۸)، «آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها (چارچوبی برای برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی برنامه‌های کارآفرینی)»، نشریه تحقیقات مدیریت آموزشی، شماره اول، ۵۰-۲۷.
- زالی، محمدرضا؛ رضوی، سید مصطفی، (۱۳۸۳)، «بررسی تحلیلی آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها»، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، سال چهارم، شماره شانزدهم، ۵۱-۸۲.

- ششجوانی، حمیدرضا، (۱۳۹۳). «کارآفرینی هنر یا کارآفرینی در هنر؟». نشریه پژوهش هنر. شماره ۶. ۶۶-۶۱.
- طغریایی، محمد تقی؛ واحدی، سید سعید، هاشمی، سمیه، (۱۳۹۸)، «طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدارس»، نشریه نوآوری‌های آموزشی، سال ۱۸، شماره ۷۱، ۸۲-۵۹.
- شیخ رضایی، زهرا، (۱۳۹۰)، «شناسایی فرصت‌های کارآفرینی در صادرات فرش دستباف ایران (طرح پژوهشی)»، تهران: مرکز ملی فرش ایران.
- قورچیان، نادرقلی؛ جعفری، پیروش؛ آراسته، حمیدرضا، (۱۳۸۳)، *دایره المعارف آموزش عالی*، تهران، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.
- کاوسی، اسماعیل؛ اوالی، صادق، (۱۳۹۳)، «راهبردهای ایجاد کارآفرینی در مؤسسه‌های فرهنگی و هنر کشور در عصر جهانی شدن»، نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۴(۲)، ۳۷-۷۱.
- ملکی پور، احمد؛ حکیم زاده، رضوان؛ دهقانی، مرضیه؛ زالی، محمدرضا، (۱۳۹۵)، «مطالعه تطبیقی برنامه درسی آموزش کارآفرینی در قلمرو رشته کارشناسی علوم اجتماعی و رفتاری دانشگاه تهران با دانشگاه‌های پیشرو جهان»، نشریه پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۳۸، بهار و تابستان، ۱۱۳-۸۹.
- ورهرامی، ویدا، (۱۳۹۴)، «تأثیر کارآفرینی بر گنجایش صادرات (مطالعه موردی، کارگاه‌های بافندگی فرش دستباف»، نخستین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و کارآفرینی، <https://civilica.com/doc/471086>.
- وزارت علوم تحقیقات و فناوری، (۱۳۹۲)، *برنامه درسی کارشناسی فرش*، تهران، کمیته هنرهای کاربردی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- وزارت علوم تحقیقات و فناوری (الف)، (۱۳۹۶)، *برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته فرش با ۴ گرایش: طراحی، تولید، مواد اولیه و رنگرزی، پژوه در فرش*، تهران، شورای عالی برنامه ریزی آموزشی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- وزارت علوم تحقیقات و فناوری (ب)، (۱۳۹۶)، *برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته هنر اسلامی با ۷ گرایش: مطالعات نظری هنرهای اسلامی، مطالعات تاریخی هنر اسلامی، مطالعات کتابت و نگارگری، هنر و صنایع چوبی، نگارگری، هنر و صنایع فلزی، سفال و سرامیک*، تهران، شورای عالی برنامه ریزی آموزشی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- وزارت علوم تحقیقات و فناوری، (۱۳۸۴)، *مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی هنر اسلامی*، تهران، وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- Jones و Calin; English, Jack, (۲۰۰۴) "A Contemporary approach to Entrepreneurship education", Education + Training, V. ۴۶, N. ۸۱۹, ۴۱۶-۴۲۳, Also is avivailibe at: www.emeraldinsight.com/0040/0040-0912.
- Karimi, Saeid; Chizari, Mohammad; Biemans, Harm J.A, Mulder, Martin; (۲۰۱۰), "Entrepreneurship Education in Iranian Higher Education: The Current State and Challenges", European Journal of Scientific Research, Vol.۴۸ No.۱, ۳۵-۵۰.

دانشگاه گیلان و علوم انسانی

http://seminars.usb.ac.ir/center

center@usb.ac.ir

تلفن: 01399-250000

تلفن: 01399-250000

اولین همایش ملی پژوهش‌های کاربردی در هنر (موضوعی تا کارآزمایی)

- Kirby, David A, (۲۰۰۲), "Entrepreneurship Education: Can Business Schools Meet The Challenge?", International Council for Small Business- the ۴۷th World Conference, San Jan, JUNE ۱۶-۱۹.
- Levenburg Nacey M. and lane paul M., (۲۰۰۳) "Beyond the Business school: An Interdisciplinary Examination of Internet in Entrepreneurship" Proceedings of the Academy of Entrepreneurship, Vol. ۹, No. ۲.